

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

КРЕДИТТЕУ ЖӨНІНДЕ БАНКТЕРГЕ ПІКІРТЕРІМ ЖҮРГІЗУ

2022 ЖЫЛҒЫ
4-тоқсан

Кредиттеу жөнінде банктерге пікіртерім жүргізу

2022 жылғы 4-тоқсан

Корпоративтік секторды кредиттеу

Есепті тоқсанда шағын және орта кәсіпкерлік субъектілері тарапынан кредиттерге сұраныс алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда айтарлықтай төмендеді, ал ірі бизнес тарапынан сұраныс біршама өсті (1-сурет). Бұл ретте көптеген банктер негізінен шағын және орта бизнес үшін кредит беру шарттарын қатаңдатты (2-сурет).

4-тоқсанның қорытындысы бойынша шағын бизнес тарапынан кредиттерге сұраныс индексі ірі банктердегі кредиттік сұраныстың төмендеуі есебінен айтарлықтай төмендеді. Ірі банктер шағын бизнес арасындағы сұраныстың төмендеуін есепті тоқсандағы кредиттік ресурстар құнының өсуімен байланыстырады. Оған қоса, сыйақы мөлшерлемесінің өсуі аясында жекелеген ірі банктер шағын бизнес қарыз алушыларының төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптарды арттырды, бұл банктердің пікірінше, әлеуетті өтінімдер санын қысқартты. Сонымен қатар, жекелеген банктерде микро және шағын бизнеске арналған скорингтік кредиттік өнімдер бойынша өтінімдер саны өсіп, жүйе бойынша кредиттік өтінімдердің жалпы санын ұлғайтты. Нәтижесінде, шағын бизнестің кредиттерге өтінімдерінің саны алдыңғы тоқсанға (т/т) қарағанда осы тоқсанда 512 мыңға дейін 23%-ға өсті, ал өтінімнің орташа мөлшері 22,5 млн теңгеге дейін 13%-ға төмендеді.

Респондент-банктердің көпшілігі орта бизнес тарапынан сұраныстың шамалы өскенін белгілегендерімен, жекелеген ірі банктердегі сұраныстың төмендеуі есебінен сұраныс индексі теріс қалыптасты. Банктердің пікірінше, шағын бизнес сияқты орта бизнес тарапынан сұраныстың төмендеуі кредит құнының өсуімен байланысты. Керісінше, кредиттік сұраныстың өсуін атап өткен жекелеген респонденттер орта бизнесті кредиттеудің скорингтік өнімдеріне қажеттіліктің өсуін, оның ішінде кепілсіз кредиттік өнімдер бойынша ең жоғары мерзімді ұлғайту есебінен скорингтік өнімдерге қажеттіліктің өсуін атап көрсетеді. Мәселен, орта бизнестің кредиттік өтінімдерінің саны 5,4 мыңға дейін 22%-ға т/т өсті, ал өтінімнің орташа мөлшері 274 млн.теңгеге дейін 9%-ға т/т өсті.

Көптеген банктерде ірі бизнес тарапынан сұраныс алдыңғы тоқсанға қарағанда өзгерген жоқ. Есепті тоқсанда жекелеген банктерде, оның ішінде АҚШ пен ЕО санкцияларына ұшыраған банктердің ірі клиенттері тарапынан қайта қаржыландыруға кредиттік өтінімдерінің түсуі есебінен, сұраныс индексінің өсуі байқалды. Нәтижесінде ірі бизнестің кредиттік өтінімдерінің саны 211-ге дейін 35%-ға т/т өсті, ал өтінімнің орташа мөлшері 6,7 млрд.теңгеге дейін 14%-ға өсті.

Кредиттік өтінімдерді мақұлдау коэффициенттері шағын бизнес үшін біршама төмендеді, бірақ орта және ірі бизнес үшін ұлғайып, есепті тоқсанның қорытындысы

бойынша тиісінше 39%, 51% және 73% болды. Шағын бизнестің кредиттік өтінімдері бойынша мақұлдау үлесінің төмендеуіне негізгі үлесті 3 ірі банк қосты. Орта бизнесте мақұлдау үлесінің өсуі, негізінен, кепілсіз және өте қысқа скорингтік қарыздар есебінен болды. Көбінесе ірі банктер ірі кәсіпкерліктің қарыз алушыларына қызығушылық танытты. Жекелеген банктерде мақұлданған өтінімдердің арасында өткен кезеңдердің өтінімдері де болды.

Шағын және орта бизнес клиенттері үшін кредиттеу шарттарының қатаңдауы (2-сурет) негізінен ірі банктерде орын алды және бұл көбінесе кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің өсуінде көрініс тапты (4-сурет). Жекелеген респонденттер кредиттеу шарттарын қатаңдатуға әсер еткен негізгі фактор ретінде қорландырудың құны мен тәуекелдерін атап өтті. Ірі банктер кредиттік ресурстардың қымбаттауы аясында клиенттердің кредиттік өнімдері бойынша төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптарды күшейтті. Мәселен, мысалы, шағын кәсіпкерлік субъектілерінің транзакцияларының белсенділігіне қойылатын талаптар артты. Сонымен қатар, есепті тоқсанда банктер кредиттеу шарттарының ішінде пайыздық мөлшерлемен байланысты емес комиссияларды аздап көтерді, кредиттердің максималды мөлшері мен өтеу мерзімін ұлғайтты. Кейбір жағдайларда кепілдікке қойылатын талаптар жеңілдетілді. Осылайша, белгілі бір аймақтардың ауылшаруашылық жерлері өтімді кепіл ретінде қабылдана бастады.

Келесі тоқсанда банктердің бизнес тарапынан кредиттерге сұраныстың өзгеруі бойынша күтулері әртүрлі бағытта қалыптасты. Осылайша, банктердің бағалау нәтижелері бойынша сұраныс индекстері шағын және орта бизнес үшін оң, ал ірі бизнес үшін теріс болып қалыптасты (1-сурет). Көптеген банктердің пікірінше, бизнесті кредиттеу шарттары өзгермейді. Сонымен қатар, жекелеген банктер 2023 жылғы 1 тоқсанда шағын, орта және ірі кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттері бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің шамалы өсуін күтуде (4-сурет).

Жеке тұлғаларды кредиттеу

4-тоқсанда бөлшектік кредиттеу бойынша сұраныс автокредиттеу сегментінде артты, ал ипотекалық және тұтынушылық кредиттерге сұраныс төмендеді (5-сурет).

Ипотекалық кредиттерге сұраныстың төмендеуі негізінен ірі банктерде болды. Банктер бұл төмендеуді алдыңғы кезеңдердегі ипотекаға сұранысты іске асырылуымен байланыстырады. Бұл ретте, ипотекалық кредиттеу бойынша келіп түскен өтінімдер саны, 224 мың өтінімге жетіп, 22%-ға өсті. Алайда, бұл өсім негізінен ипотекалық кредиттер нарығындағы ірі ойыншы болып табылмайтын жеке банктегі өтінімдер санының өсуіне байланысты орын алып отыр. Бұл банктегі өтінімдерді онлайн беру рәсімі оңайлатылып, бұл есепті тоқсанда аталмыш банктің өтінімдерінің саны 97 мыңнан 140 мыңға дейін өсуіне әкелді. Жалпы алғанда, есепті тоқсанда жекелеген ірі банктердегі сұраныстың өзгеруінің әсерінен ипотекалық қарыздарға сұраныстың жалпы индикаторы теріс болып қалыптасты. Бұдан басқа, ипотекалық кредиттеу сегментінде респондент-банктердің көпшілігінің пайыздық мөлшерлемелерін ұлғайту түрінде қарыз беру шарттарының қатандатылғаны (6-сурет) байқалады (7-сурет).

Есепті тоқсанда мүлікпен қамтамасыз етілген де, қамтамасыз етілмеген де тұтынушылық қарыздарға сұраныстың төмендеуі көбінесе бірқатар банктердегі пайыздық мөлшерлемелердің жоғарылауымен байланысты болып отыр. Бұл ретте қамтамасыз етілген және қамтамасыз етілмеген тұтынушылық қарыздар бойынша өтінімдер саны тиісінше 25%-ға (17 мыңға дейін) және 22%-ға (14.7 млн.дейін) өсті. Өтінімдердің белгіленген өсуі есепті тоқсанның қорытындысы бойынша төмендеген сұраныс индексіне әсер етпей, жыл соңындағы мереке күндеріне байланысты маусымдық сипатта болды. Сонымен қатар, респонденттер есепті тоқсанда халықтың кредиттелуін болғызбау жөніндегі іске асырылып жатқан реттеуші саясат аясында тұтынушылық кредиттеуді ілгерілету бойынша белсенді маркетингтік науқандар өткізбеді.

Есепті тоқсанда қамтамасыз етілмеген тұтынушылық кредиттеу сегментіндегі өтінімнің орташа мөлшері 15,8 млн.теңгені құрап, 16%-ға өсті, ал кепілсіз тоқсанда 591 мың теңгені құрап, 12%-ға төмендеді. Есепті тоқсанда кепілді және кепілсіз тұтынушылық кредиттеу шарттары клиенттердің кредит қабілеттілігіне қойылатын талаптар бөлігінде қатандатылды, бұл өз кезегінде мұндай қарыздар бойынша бас тарту үлесінің тиісінше 43% және 65%-ға дейін ұлғаюына әсер етті (3 тоқсанда – тиісінше 31% және 61%). Бұдан басқа, кепілсіз тұтынушылық қарыздар талаптарында тауарлық кредиттеуде ірі үлесі бар жекелеген банктің кредиттік лимитінің қысқаруы байқалды (8-сурет).

4-тоқсанда автокредиттеуге сұраныстың артуы жекелеген ірі банкте автокредиттеудің қайталама нарығындағы сұраныстың өсуімен, сондай-ақ халықтың

жеңілдікті автокредиттеу бағдарламасына қызығушылығымен тікелей байланысты. Аталмыш мемлекеттік бағдарламаның операторы 2022 жылғы қарашада онлайн-кезекті қалыптастыру туралы жариялады, осыған байланысты есепті тоқсанда автокредиттерге келіп түскен өтінімдер саны 499 мың өтінімді құрап, 15%-ға артты. Автокредиттерге келіп түскен өтінімнің орташа мөлшері де т/т шамалы 10%-ға өсті. Алынған жауаптарға сәйкес, 4-тоқсанда банктер автокредиттеу шарттарын қайта қарастырған жоқ (9-сурет).

Келесі кезеңде банктер ипотекалық кредиттеуге сұраныстың төмендеу үрдісі жалғасады деп күтуде. Сонымен қатар, 2023 жылдың 1 тоқсанында банктер кредит беру үшін қол жетімді автомобильдердің болмауына, сондай-ақ кредиттік өтінімдерді қараудың ұзақ мерзімінің сақталуына байланысты автокредиттерге сұраныстың шамалы төмендеуін күтуде. Тұтынушылық кредиттеуге қатысты банктер клиенттердің төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптарды одан әрі арттыруды жоспарлап отыр.

Зерттеу бойынша жалпы ақпарат

Кредиттеу жөніндегі пікіртерімді банктерге Ұлттық Банк кредиттік ресурстарға сұраныс пен ұсыныстарға өзгерістерді бағалау мақсатында тоқсан сайынғы негізде жүргізеді. Пікіртерім банктің жалпы кредиттік саясатын қалыптастыруға және тәуекелдерді басқаруға жауапты банктің басшыларына жіберілді. Зерттеу барысында жекелеген банктердің өкілдерімен сауалнама және кейіннен сұхбат алу арқылы барлық банктерге пікіртерім жүргізіледі.

Көптеген сұрақтарға жауаптардың нұсқалары төменде келтірілгендердің біреуін таңдауды пайымдайды:

-1 = айтарлықтай азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

-0,5 = шамалы азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

0 = бұрынғы деңгейде қалады (қалды)

0,5 = шамалы ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

1 = айтарлықтай ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

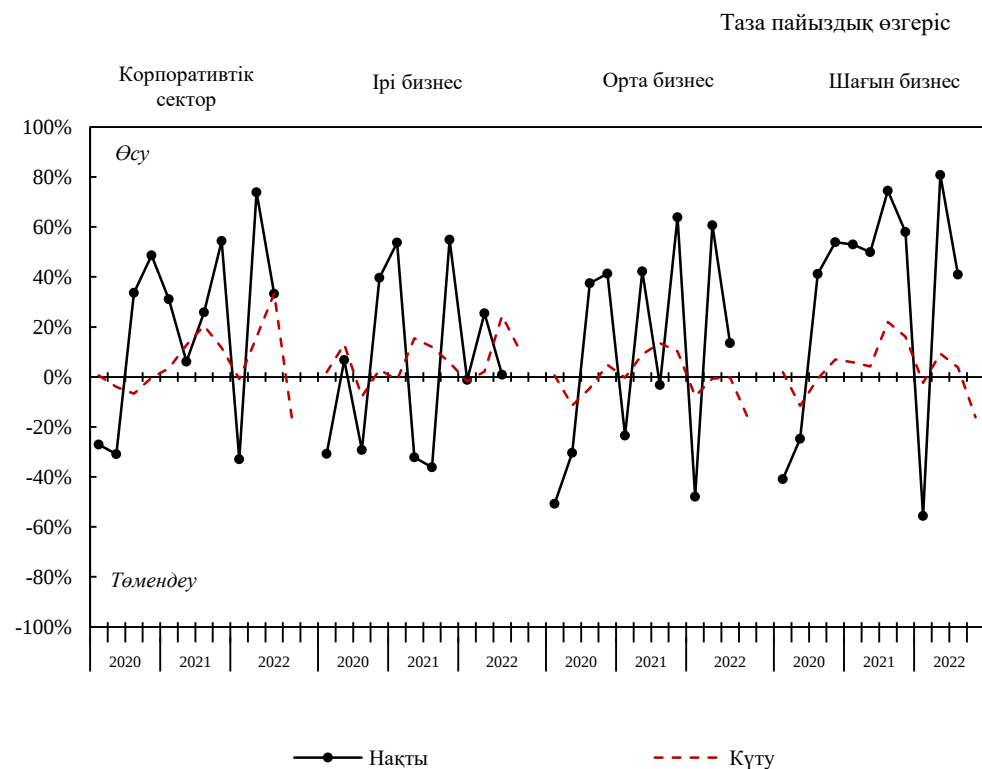
2018 жылғы 1-тоқсанға дейін зерттеу нәтижелері таза пайыздық өзгерісті (ТПӨ) – өлшемдердің ұлғайғанын (жеңілдегенін) белгілеген респонденттер үлесі мен оның азайғанын (қатаңдағанын) белгілеген респонденттердің үлесі арасындағы айырманы есептеу арқылы қарапайым орташа ретінде жинақталды.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап зерттеу нәтижелері кредиттеу нарығының тиісті сегментіндегі банктердің үлесін ескере отырып ТПӨ-ге жинақталады. Аталған индикатордың мәні егер банктер «айтарлықтай азайды/қатаңдады» жауабын таңдаса -100%-дан бастап, егер банктер «шамалы айтарлықтай ұлғайды/жеңілдеді» жауабын таңдаса 100%-ға дейін құбылуы мүмкін.

Аталған ТПӨ индикаторының оң мәні өлшемдердің өсу (жеңілдеу) қарқыны туралы, теріс мәні – төмендегені (қатаңдағаны) туралы куәландырады. Бұл ретте, таза пайыздық өзгерістің мәні өлшемдегі өзгерістің шамасын көрсетпейді, тек өзгерістің өзін ғана көрсетеді.

Сонымен қатар 2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап келіп түскен және мақұлданған кредиттік өтінімдер жөніндегі сұрақтар қосылды (№21, 22, 23 сұрақтар). Келіп түскен өтінімдердің жалпы саны кредиттік шешім (мақұлданды/ бас тартылды) қабылданған өтінімдерді, және зерттеу жүргізу барсында қаралып жатқан өтінімдерді қамтиды.

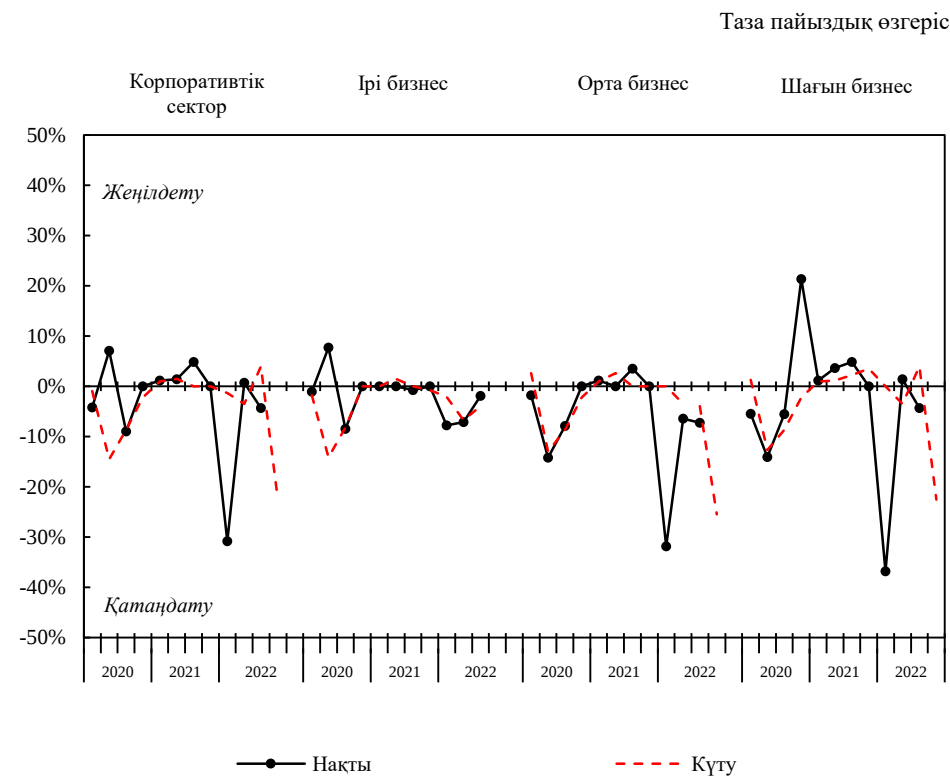
1-сурет. Кәсіпкерлік субъектілерінің кредит ресурстарына сұраныс

(а) №1 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кәсіпкерлер тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

2-сурет. Корпоративтік секторды кредиттеу талаптары

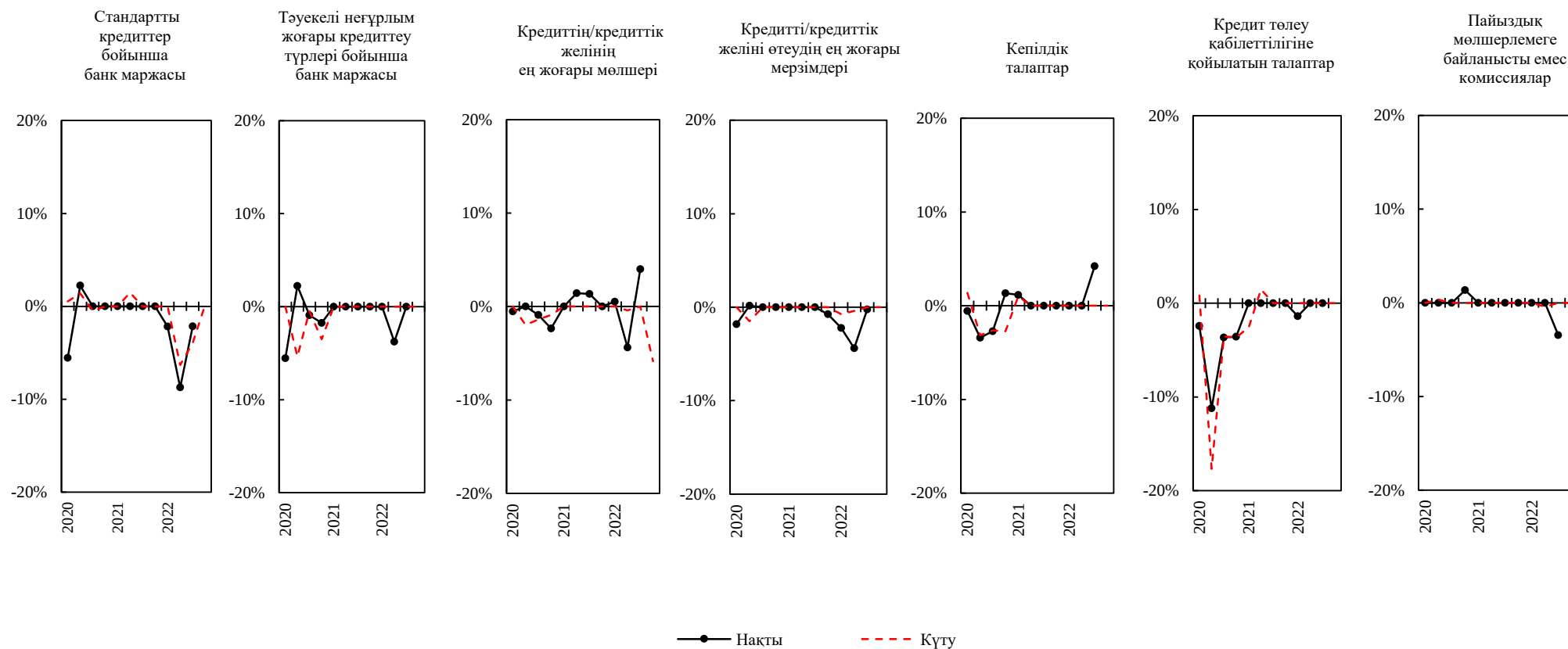

(а) №5 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

3-сурет. Кредиттеудің жекелеген талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

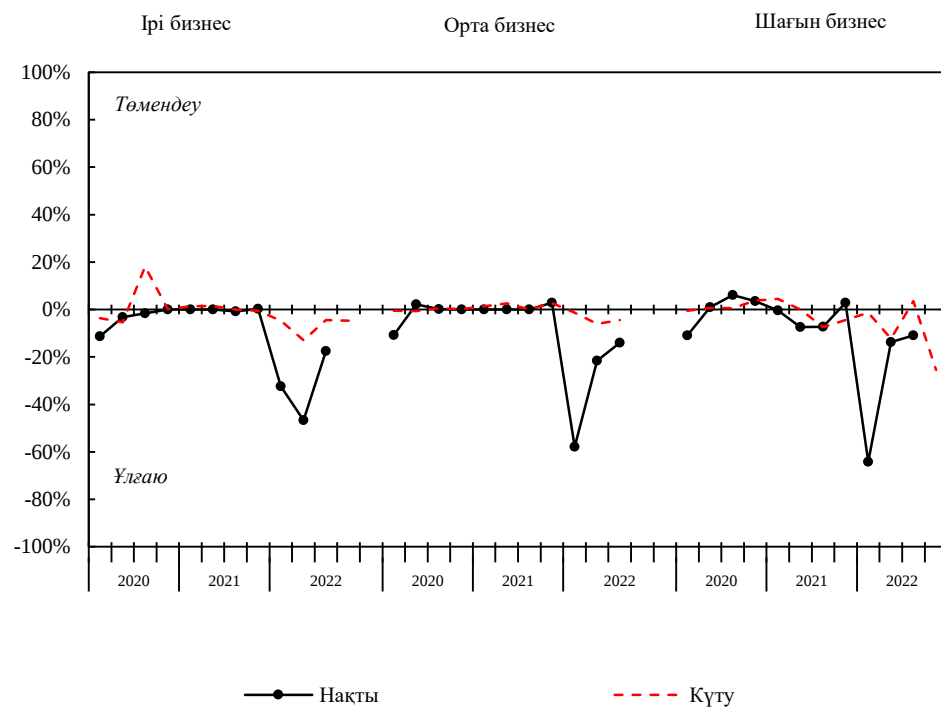

(а) №7 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келісі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

4-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері

Таза пайыздық өзгеріс

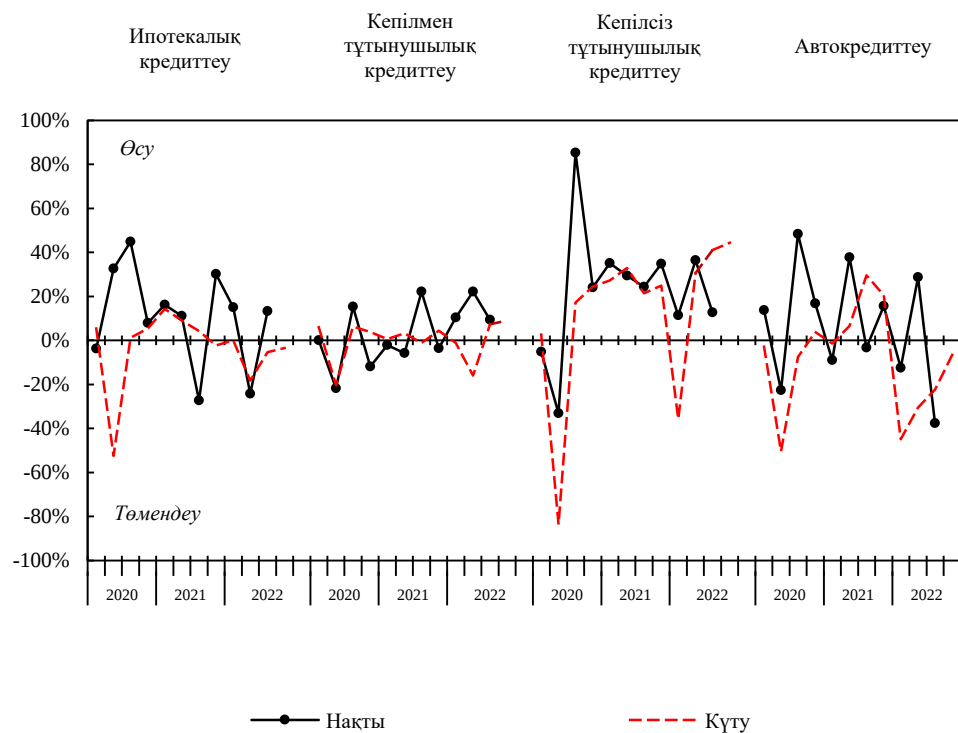

(а) №8 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза өзгеріс корпоративтік секторға арналған кредиттеріне сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеу белгісі болады.

5-сурет. Жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныс

Таза пайыздық өзгеріс

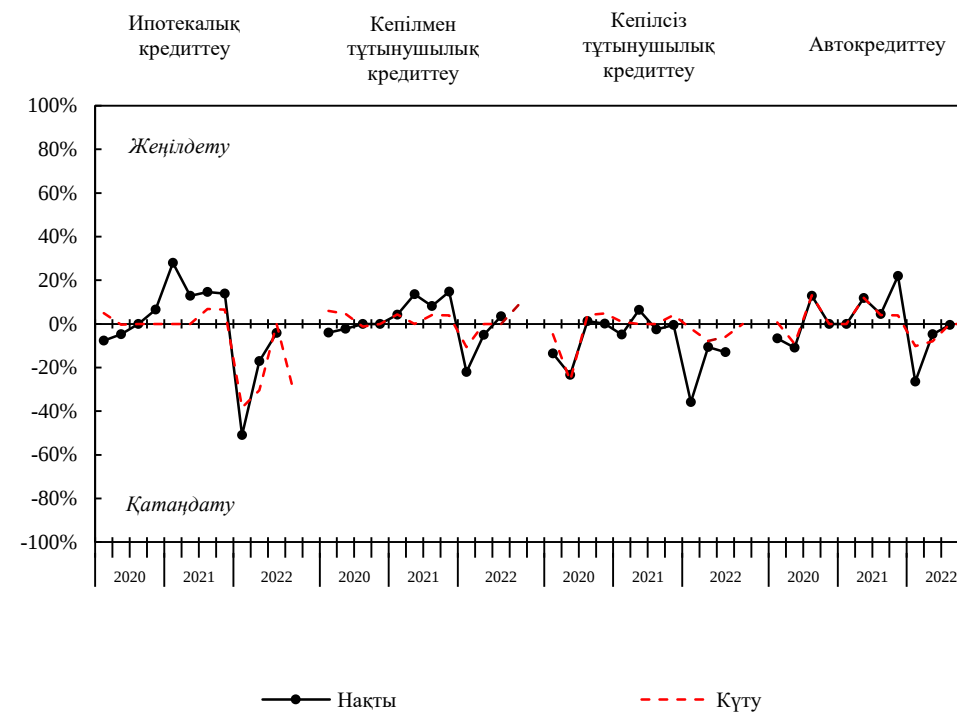

(а) №9 сұрақ: Жеке тұлғалардың кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғалардың кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

6-сурет. Жеке тұлғалардың кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

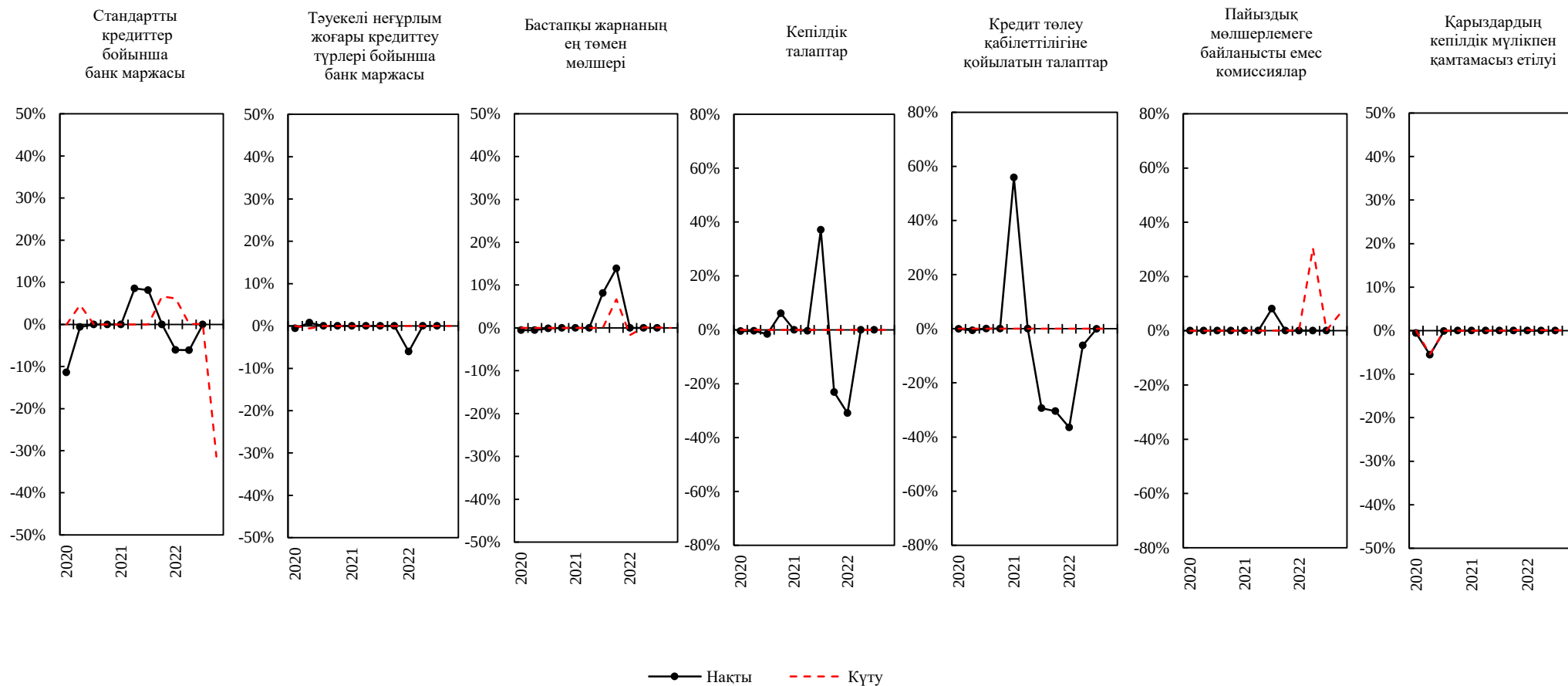

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

7-сурет. Ипотекалық кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

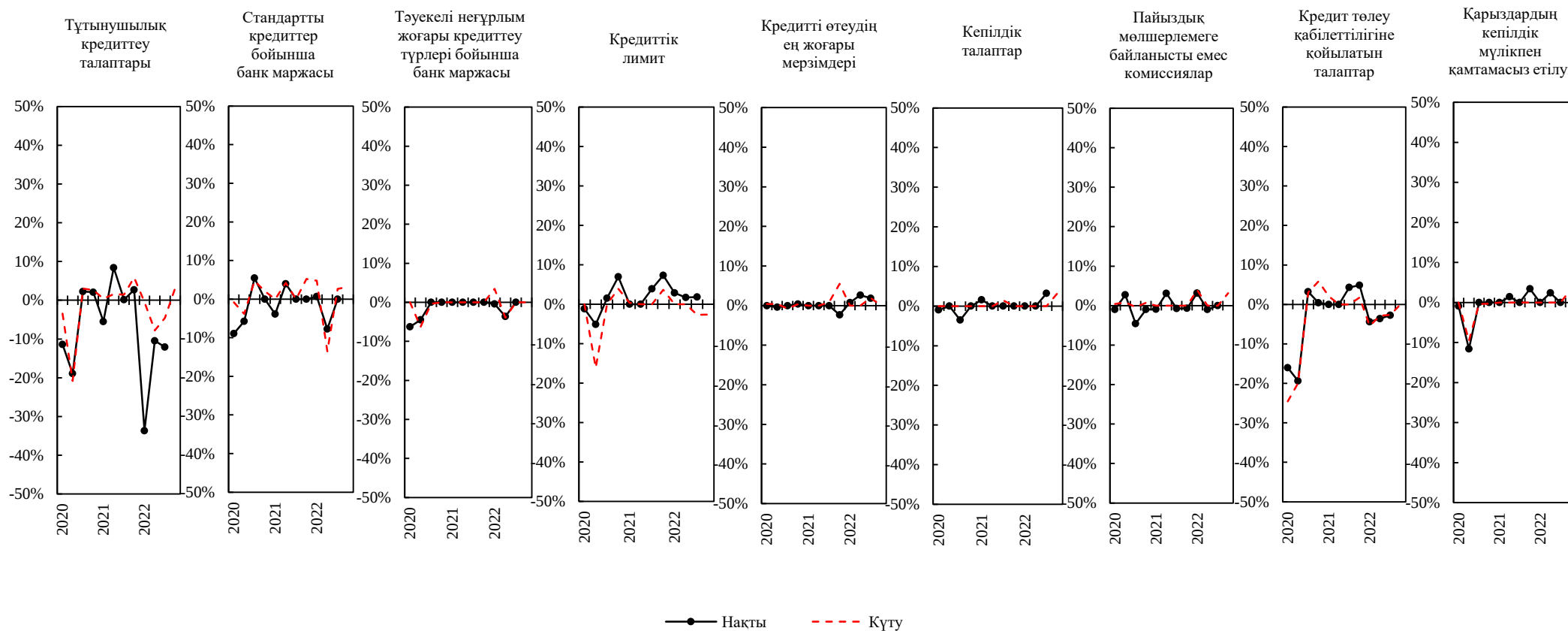

(а) №16 сұрақ: Ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс ипотекалық кредиттеудің талаптары қысқаруының белгісі болады.

8-сурет. Тұтынушылық кредиттеудің талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

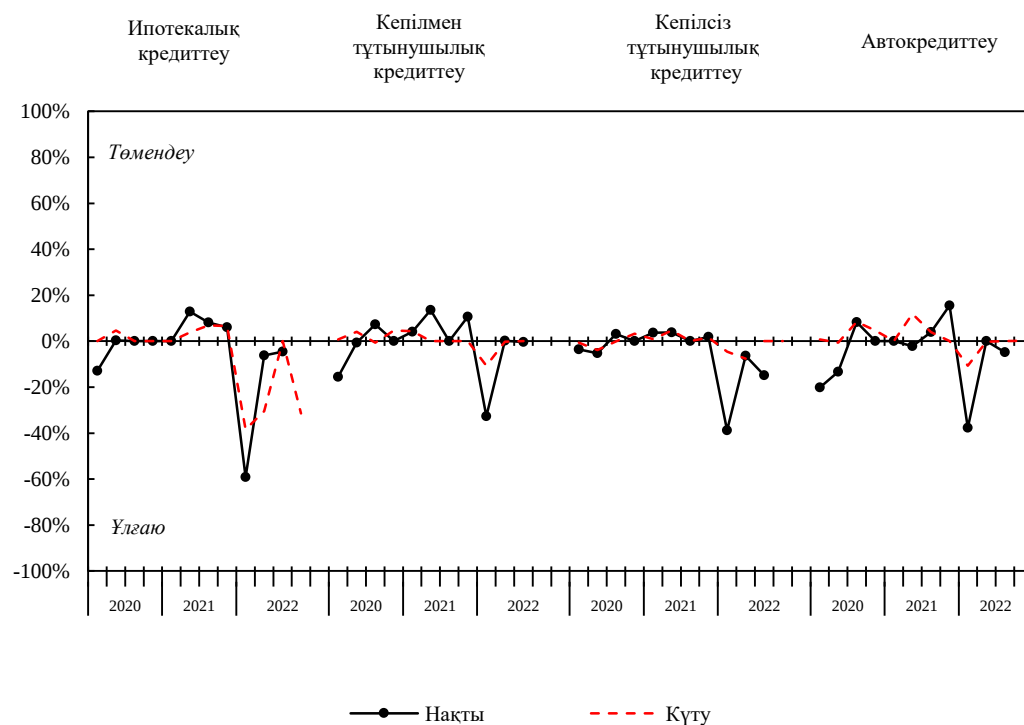
(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

№15 сұрақ: Тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс тұтынушылық кредиттеудің талаптарын қысқарту белгісі болады.

9-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі

Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №18 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді?
Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс жеке тұлғаларға арналған кредиттердің сыйақы мөлшерлемесін төмендету белгісі болады.